

УДК 336.27:658.14

DOI: 10.30857/2413-0117.2018.1.6

Ванда З. Потій, Вікторія Л. Воливач

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

**НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ**

У статті проаналізовано рівень та динаміку дебіторської заборгованості загалом на підприємствах України за видами економічної діяльності. Важливого значення в управлінні дебіторською заборгованістю має виявлення чинників, які впливають на стан її виникнення. Зважаючи на це, було досліджено чинники внутрішнього і зовнішнього середовища, що можуть вплинути на обсяг дебіторської заборгованості та надати інформаційну основу для прийняття управлінських рішень щодо зменшення її за обсягом і одночасно в складі оборотних активів. Під час дослідження було використано сучасні системні теорії фінансів і фінансового менеджменту, а також статистичні методи аналізу, зокрема, метод порівняльних характеристик і статистичного порівняння. Виявлено чинники, що спричиняють зростання її рівня в складі оборотних активів. Запропоновано дії щодо ефективного вирішення цього питання на основі виявлених чинників прискорення погашення дебіторської заборгованості, в тому числі було встановлено, що дебіторська заборгованість виступає як специфічна форма кредитування без відсотків, визначеного терміну дії та нарахування штрафів. Рекомендовано для її забезпечення застосовувати відсоткові ставки та встановлювати термін оплати, а у разі невиконання умов контрагентом – нараховувати пеню. Незалежно від вибору методу управління дебіторською заборгованістю, важливо враховувати чинники впливу (як зовнішні, так і внутрішні). Управління дебіторською заборгованістю буде ефективним лише тоді, коли підприємство буде враховувати особливості цього активу, її класифікаційні ознаки, визначати більш значущі чинники, які можуть вплинути на її розмір у майбутньому.

Ключові слова: дебіторська заборгованість; чинники впливу; погашення дебіторської заборгованості; управління дебіторською заборгованістю; кредиторська заборгованість; платоспроможність.

Ванда З. Потий, Виктория Л. Воливач

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

**НАПРАВЛЕНИЯ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ
ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТЬЮ**

В статье проанализированы уровень и динамика дебиторской задолженности в целом на предприятиях Украины по видам экономической деятельности. Важное значение в управлении дебиторской задолженностью имеет выявление факторов, влияющих на состояние ее возникновения, в связи с чем были исследованы факторы внутренней и внешней среды, которые могут повлиять на объем дебиторской задолженности и оказать информационную основу для принятия управленческих решений по уменьшению ее по объему и одновременно в составе оборотных активов. В ходе исследования были использованы современные системные теории финансов и финансового менеджмента, а также статистические методы анализа, в частности, метод сравнительных характеристик и статистического сравнения. Выявлены факторы, вызывающие рост ее уровня в составе оборотных активов. Предложены меры по эффективному решению данного вопроса на основе выявленных факторов ускорения погашения дебиторской задолженности, в том числе было установлено, что дебиторская задолженность выступает как специфическая форма кредитования без процентов, определенного срока действия и начисления штраф.

Рекомендовано для ее обеспечения применять процентные ставки и устанавливать срок оплаты, а в случае невыполнения условий контрагентом – начислять пеню. Независимо от выбора метода управления дебиторской задолженностью, важно учитывать факторы влияния (как внешние, так и внутренние). Управление дебиторской задолженностью будет эффективным только тогда, когда предприятие будет учитывать особенности данного актива, ее классификационные признаки, определять более значимые факторы, которые могут повлиять на ее размер в будущем.

Ключевые слова: дебиторская задолженность; факторы влияния; погашение дебиторской задолженности; управление дебиторской задолженностью; кредиторская задолженность; платежеспособность.

Vanda Z. Potii, Viktoriia L. Volivach

Vadym Hetman Kyiv National Economic University

STRATEGIES FOR IMPROVING ACCOUNTS RECEIVABLE MANAGEMENT

The paper offers an overall analysis of the level and dynamics of accounts receivable at Ukrainian enterprises by types of economic activity. A critical role in accounts receivable management is assigned to identification of factors affecting its occurrence. Hence, the factors of internal and external environment that may influence the size of receivables and provide the information basis for managerial decisions to reduce its net volume and simultaneously its share within the current assets have been explored. During the study, modern system theories in the area of finance and financial management as well as statistical analysis methods, in particular, comparative analysis and statistical comparisons methods were employed. The factors affecting their increase in the current assets have been revealed. Management solutions to resolve the above issues based on the factors facilitating prompt collection of receivables have been proposed. It is argued that accounts receivable makes a specific form of lending without interest, expiry date, and penalties. For its maintenance it is recommended to apply an interest rate and set payment term, and in the case of breaching the contract – to charge a fine. Regardless of the choice of the method of accounts receivable management, it is important to consider the impact factors (both external and internal). Receivables management will be effective only when the company will pay due attention to the specific characteristics of the above asset, its classification features, and identify the most significant factors that may affect its size in future.

Keywords: accounts receivable; impact factors; collection of receivables; accounts receivables management; accounts payable; solvency.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасних умовах господарювання в Україні особливого значення для кожного суб'єкта господарювання набувають теоретичні і практичні питання щодо управління дебіторською заборгованістю, яка постійно зростає, а також кредиторської заборгованості, яка сьогодні зросла до критичного рівня. Це свідчить про відволікання грошових коштів з обороту, недоотримання доходу підприємством і втратою прибутку.

У цьому зв'язку виникає необхідність застосування комплексного підходу до вивчення управління, як в цілому оборотними активами, так і за окремими їх складовими, а саме дебіторською заборгованістю. Вдосконалення підходів і методів управління спрямовані на забезпечення стійкості фінансового стану, кредитоспроможності, інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств.

Важливого значення в управлінні дебіторською заборгованістю має виявлення чинників, які впливають на стан її виникнення. Ці чинники можна поділити на зовнішні та внутрішні. Дослідження чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, що можуть

вплинути на обсяг дебіторської заборгованості дає інформаційну основу для прийняття управлінських рішень щодо зменшення її за обсягом і одночасно в складі оборотних активів.

Тому тема дослідження щодо удосконалення управління дебіторською заборгованістю залишається актуальною.

Методи дослідження. Під час дослідження було використано сучасні системні теорії фінансів і фінансового менеджменту та статистичні методи аналізу, а саме метод порівняльних характеристик і статистичного порівняння.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Дослідженням і аналізом дебіторської та кредиторської заборгованостей займалися такі вітчизняні вчені як: М.Д. Білик, Л.О. Лігоненко, О.П. Крайник, З.В. Клепікова та С.В. Дубровська. Питання управління дебіторської заборгованості підприємств розкривали В.Л. Кузнецова, К.С. Сурніна та інші. І.А. Бланк, Д.А. Горовий та Л.О. Лігоненко досліджували специфіку управління оборотними активами підприємства та їх важливої складової – дебіторської заборгованості.

Серед зарубіжних авторів доцільно відмітити таких: І.М. Баканов, В.В. Бочаров, З. Боді, Є. Брігхем, Р. Брейлі, А. Гропеллі, Ж. Ван Хорн, В.В. Ковальов, С. Росс, О.С. Стоянова, А.Д. Шеремет та інші, що приділяли увагу не тільки проблемам управління дебіторською заборгованістю, а й розглядали питання обліку і аналізу розрахунків. Але не всі аспекти цієї складної проблеми з'ясовано та належно не обґрунтовано, тому вони потребують подальшого дослідження.

Невирішені частини дослідження. На сьогоднішній день багато наукових розробок присвячено теоретичним аспектам питань дебіторської та кредиторської заборгованостей, а саме вивченню їх сутності, методів управління та визначення оптимального розміру. Проте подальше дослідження напрямків щодо удосконалення управління дебіторською заборгованістю вимагає застосування комплексного системного підходу до їх розв'язання. Також, відкритими залишаються практичні питання щодо повернення дебіторської заборгованості, методів карання за зловживання кредиторською заборгованістю, тобто використання коштів контрагентів у власному операційному циклі за умови достатності власних оборотних коштів і умисного непогашення заборгованості.

Мета дослідження – на основі наукового узагальнення теоретичних аспектів управління дебіторською заборгованістю, дослідження її стану на підприємствах України за видами економічної діяльності запропонувати методичні підходи щодо вдосконалення управління дебіторською заборгованістю за товари, роботи і послуги.

Виклад основних результатів та їх обговорення. Кожне підприємство, що здійснює певні господарські операції не може уникнути виникнення заборгованості, як дебіторської, так і кредиторської. Оскільки, обидва види заборгованостей виникають внаслідок розбіжностей між моментом відвантаження готової продукції, виконаних робіт чи наданих послуг, отриманням товарно-матеріальних цінностей та їх оплатою. Тому виникнення даних заборгованостей можна вважати абсолютно «природним» явищем, що має вигляд розстрочок платежів в часі, які в свою чергу сприяють зростанню обсягів продажу та оборотності товарів, що є складовою бухгалтерського обліку підприємства і впливає на фінансовий стан підприємства в певному звітному періоді.

За нинішніх умов зростаючий обсяг дебіторської заборгованості у складі оборотних активів суб'єктів господарювання став масовим явищем, а отже несе загрозу для платоспроможності підприємств. Сучасний стан дебіторської та кредиторської заборгованостей наведено в табл. 1.

Згідно даних табл. 1 загальна сума товарної дебіторської заборгованості за видами економічної діяльності за період 2008–2015 рр. має тенденцію до зростання, також зростають суми оборотних активів та активи в цілому (рис. 1). Питома вага товарної дебіторської

заборгованості в оборотних активах починаючи з 2010 р. коливається в межах 25–28%. Щодо частки в загальних активах, то вона займає в середньому біля 14%. Незважаючи на зростання дебіторської заборгованості у 2015 р. її частка в оборотних і загалом активах є нижчою ніж за попередні роки. Таке, явище викликано зростанням сум активів за рахунок інших показників.

Таблиця 1

Дебіторська і кредиторська заборгованості підприємств України

Показник	Рік					
	2008	2010	2012	2013	2014	2015
Товарна дебіторська заборгованість, млрд грн	517,1	635,8	781,2	831,6	891,1	1059,6
Оборотні активи, млрд грн	1665,3	2229,9	2961,0	3069,1	3272,0	4108,6
Активи, млрд грн	3245,4	4097,0	5419,6	5712,3	5994,3	8073,8
Товарна кредиторська заборгованість, млрд грн	672,2	824,2	1027,4	1109,1	1165,6	1405,5
Поточні зобов'язання, млрд грн	1449,4	1891,2	2502,6	2689,3	3151,3	4115,0
Пасиви, млрд грн	3245,4	4097,0	5419,7	5712,3	5994,3	8073,9
Частка товарної дебіторської заборгованості в оборотних активах, %	31,05	28,51	26,38	27,10	27,23	25,79
Частка товарної дебіторської заборгованості в активах, %	15,93	15,52	14,41	14,56	14,87	13,12
Частка товарної кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях, %	46,38	43,58	41,05	41,24	36,99	34,16
Частка товарної кредиторської заборгованості в пасивах, %	20,71	20,12	18,96	19,42	19,44	17,41

Джерело: складено за даними [1–3].

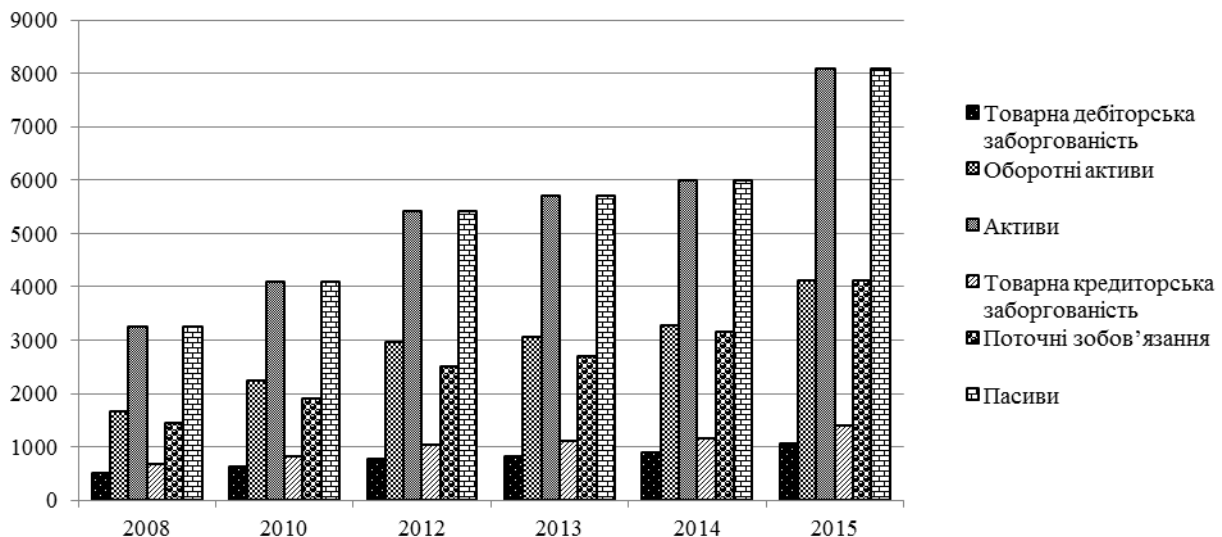

Рис. 1. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості, млрд грн

Як, видно з рис. 1, всі показники мають додатній темп приросту за досліджуваний період. Найбільший приріст наведені показники показали у 2015 р. порівняно з 2014 р., а саме сума товарної дебіторської заборгованості зростає на 168,5 млрд грн, товарної кредиторської заборгованості на 239,9 млрд грн, активів на 2079,5 млрд грн та пасивів на 2059,6 млрд грн.

З'ясування причин зростання розміру товарної дебіторської заборгованості дозволяє відмітити, що суттєве збільшення даного показника мало місце на підприємствах промисловості у 2 рази за період 2012–2015 рр., а саме на 275 млрд грн. Варто зауважити, що підприємства даної галузі мають найбільшу питому вагу, на кінець 2015 року вона становила 51,81% у складі загальної товарної дебіторської заборгованості. Також зростанню розміру товарної дебіторської заборгованості в Україні сприяв її зростання в галузі оптової й роздрібною торгівлі, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів у 1,3 рази за період 2012–2015 рр. (на 63 млрд грн), що мав значний вплив. Питома вага організацій даної галузі у 2015 р. склала 31,90%. Тобто, решта 16,30% у 2015 р. розподіляються між іншими 13 галузями.

Частка товарної кредиторської заборгованості за даний період в поточних зобов'язаннях мала тенденцію до зменшення з 46,38% (у 2008 р.) до 34,16% (у 2015 р.), проте її сума у грошовому вираженні зростала. В пасивах підприємств питома вага товарної кредиторської заборгованості за досліджуваний період мала різну динаміку та найменше значення у 2015 р. 17,41%.

Рівень товарної кредиторської заборгованості формується теж переважно за рахунок підприємств наведених вище двох галузей, а саме на кінець 2015 р. питома вага товарної кредиторської заборгованості промислових підприємств становила 37,81%, а компанії оптової й роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів 37,89%. Тобто частка решти 13 галузей на кінець 2015 р. була у розмірі 24,3%.

Такі результати з однієї сторони є позитивними, оскільки частки дебіторської та кредиторської заборгованості зменшуються в активах та пасивах підприємств, а також, значення товарної дебіторської заборгованості в оборотних активах є наближеним до показників компаній в розвинених країнах (20–21%).

Проте з іншої сторони, незадовільним є постійна тенденція до зростання даних показників. У зв'язку з тим, що зростання обсягів дебіторської заборгованості зумовлює подвійне вилучення оборотного капіталу підприємства, з одного боку, у формі відтермінування платежів покупцям, а, з іншого, – у формі сплати податкових зобов'язань, що виникають при реалізації продукції. Згадані розрахункові операції не тільки зменшують надходження грошових потоків на підприємстві, а й уповільнюють кругообіг оборотного капіталу [4, с. 140].

Тобто, зростання дебіторської заборгованості в складі активів підприємства пояснюється невиконанням фінансових зобов'язань контрагентів, затриманням нормального циклічного процесу, що виникає під час перетворення дебіторської заборгованості в грошові кошти, внаслідок чого відбувається погіршення платоспроможності підприємства. А несвоєчасне її повернення від партнерів призводить до нестачі грошових коштів на підприємстві, погіршення його фінансового стану, зниження спроможності за власними фінансовими зобов'язаннями.

Тому, на наш погляд, необхідно приділяти більше уваги на підприємствах таким питанням як управління дебіторською заборгованістю, оскільки вона є певним безстроковим та безвідсотковим кредитом наданим контрагентам з високим ризиком неповернення.

Згідно з теоретичними аспектами управління дебіторською заборгованістю основною його складовою є визначення оптимального складу та розміру даної заборгованості. Проте, як показує практика, цього недостатньо, оскільки неможливо визначити яку саме суму буде не повернуто контрагентами і який термін її неповернення. Тому, перш за все, в управлінні як дебіторською, так і кредиторською заборгованостями необхідно виявляти і враховувати всі чинники, що впливають на їх обсяги, та класифікувати їх.

У науковій літературі чинники впливу на дебіторську заборгованість класифікують за двома групами: залежно від ступеня впливу (зовнішні та внутрішні чинники), залежно від виду дебіторської заборгованості виділяють дебіторську заборгованість покупців чи постачальників [5].

Багато науковців поділяють думку, що вагомих вплив на формування заборгованостей несуть зовнішні економічні чинники, на відміну від зовнішніх – технологічних чи політичних. Тож, до зовнішніх економічних чинників, на наш погляд, можна віднести стан економіки в країні, коливання курсу валют, інфляцію, зростаюче податкове навантаження, проблеми на підприємствах партнерів тощо.

Серед внутрішніх можна виділити: кризу неплатежів, зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, скорочення виробництва, гострий дефіцит фінансових ресурсів, проведення неефективної кредитної політики підприємством, відсутність організації збуту тощо. Дані чинники призводять до зменшення коштів на підприємствах, а отже негативно впливають на їх фінансовий стан та ускладнюють процес прийняття ефективних управлінських рішень на майбутні періоди.

Водночас, незважаючи на те, що зовнішні та внутрішні чинники негативно впливають на формування дебіторської заборгованості, підприємства все ж таки відвантажують продукцію з відтермінуванням платежу з метою мінімізації обсягів запасів готової продукції на складах. Тому, на нашу думку, доцільно при відвантаженні продукції з відтермінуванням платежу більш чітко визначати умови оплати продукції під час укладанні договорів на її продаж.

В цьому зв'язку доцільно підприємствам використовувати товарні кредити, особливо у разі продажу на великі суми товару та з ймовірністю виникнення простроченої дебіторської заборгованості. Це найкращий спосіб гарантування повернення коштів, який принесе додатковий капітал у разі порушення умов договору контрагентом за рахунок нарахування відсотків та пені. Оскільки, дані суми у контрагента мають вигляд кредиторської заборгованості. Для контрагента високий рівень кредиторської заборгованості знижує ліквідність підприємства, оскільки згідно до бухгалтерського обліку, вона включається до поточних зобов'язань, а підприємство є неліквідним у разі перевищення суми поточних зобов'язань над оборотним капіталом за рахунок від'ємного значення чистого оборотного капіталу.

Тому, виникає необхідність самостійного систематичного вивчення чинників, що зумовлюють зростання дебіторської заборгованості на певному підприємстві, оскільки дозволяє вчасно знизити рівень негативного впливу цих чинників. Також, необхідно підприємству приділяти увагу на пошук чинників, що сприятимуть погашенню частини дебіторської заборгованості.

Для зменшення обсягу дебіторської заборгованості рекомендовано використовувати досудові методи шляхом переговорів та пошуку оптимального рішення, якщо дані дії виявляться неефективними, а сума заборгованості є вагомою, то в такому випадку треба звертатись до суду. Проте, таке рішення не повинно бути поспішним, а заздалегідь прорахованим, особливо має бути визначена вигода від судового процесу, оскільки він може виявитись дорожчим за суму заборгованості.

Умовою успішного управління дебіторською заборгованістю, також є організація контролю за її погашенням. Тобто, за допомогою контролю можна з'ясувати наскільки ефективно та своєчасно відбувається погашення дебіторської заборгованості, наскільки запропоноване відтермінування платежу відповідає вимогам ринку та стану на ньому підприємства [6, с. 415]. Контроль необхідно здійснювати також з метою перевірки надійності контрагентів та отримання гарантій повернення заборгованості. Серед них, можна

виділити забезпеченість договорів купівлі-продажу додатковими договорами, тобто розглядати питання товарного кредитування чи на умовах факторингу тощо.

Для того щоб визначити рівень дебіторської заборгованості на кінець періоду потрібно враховувати суму дебіторської заборгованості, що залишилась на початок року, та її виникнення протягом періоду за вирахуванням погашеної частини дебіторської заборгованості протягом звітного року.

У науковій літературі існують різні точки зору щодо задач, які необхідно розв'язувати під час управління дебіторською заборгованістю. Відомо, що її управління є одним із функціональних напрямів фінансового менеджменту, саме через дефіцит грошових коштів та неплатоспроможність багатьох підприємств.

Так, автор К.С. Сурніна виділяє чотири основні задачі в управлінні дебіторською заборгованістю, що зводяться до мінімізації фінансових ризиків, пов'язаних із можливістю збитків від списання безнадійних боргів; мінімізації втрат від можливого інфляційного знецінення суми заборгованості; мінімізації недоодержаного доходу в зв'язку з неможливістю активного комерційного використання коштів, інвестованих у дебіторську заборгованість; мінімізації фінансових ризиків, пов'язаних з можливим дефіцитом грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства [7].

Автор Г.М. Колпакова виокремлює шість основних завдань управління, які зводяться до сприяння зростання комерційного кредиту, внаслідок цього до зростання прибутку, підвищення конкурентоспроможності за допомогою відстрочки платежу, визначення ступеня ризику неплатоспроможних покупців, розрахунку прогнозованого розміру резерву сумнівних боргів, надання рекомендацій по роботі з фактично чи потенційно неплатоспроможними покупцями [8].

І.А. Бланк відмічає, що політика управління дебіторською заборгованістю має бути спрямована на розширення обсягу реалізованих робіт, послуг і полягає в оптимізації дебіторської заборгованості [9]. На наш погляд розширення обсягу реалізації завжди супроводжується зростанням обсягу дебіторської заборгованості. Тому, метою управління дебіторською заборгованістю, як відомо, є не тільки визначення оптимального її розміру, а й забезпечення своєчасної інкасації боргу.

Узагальнюючи вищенаведене, можна відмітити, що сутність управління дебіторською заборгованістю являє собою систему принципів та методів підготовки та реалізації управлінських рішень щодо оптимізації обсягів та зростання якісних параметрів формування дебіторської заборгованості, забезпечення їх своєчасного погашення з мінімальними втратами активів підприємства, врахування загальних чинників впливу і більш значущих для кожного з підприємств, які в найбільшій мірі можуть вплинути на фінансову стійкість та платоспроможність в майбутньому.

Ефективність управління дебіторською заборгованістю також потребує і врахування її класифікації. Аналіз літературних джерел показав відсутність єдиного підходу до розуміння даного питання. Тому, на кожному підприємстві необхідно здійснювати класифікацію за різними підходами, оскільки такі дії допоможуть виявити причини її накопичення та розробити план дій щодо зменшення дебіторської заборгованості, враховуючи особливості господарської діяльності кожного підприємства.

Варто зауважити, що песимістичний розвиток для підприємства буде за умови нагромадження простроченої дебіторської заборгованості. Зокрема, Т.М. Мараховська наголошує, що загрозу для підприємства являє саме прострочена дебіторська заборгованість, адже вона призводить до сповільнення обертання оборотних коштів, ускладнень з виплатою заробітної плати, придбанням матеріалів та запасів тощо [10].

Серед питань, що повинне враховувати підприємство при управлінні дебіторською заборгованістю є рефінансування. Воно забезпечує трансформацію дебіторської заборгованості у грошові активи (факторинг, векселя, форфейтинг). В Україні даний процес є непопулярним через відсутність правової бази. Проте, як свідчить зарубіжний досвід, є досить ефективним методом, за умов дотримання правил проведення, в результаті чого підприємство матиме розуміння про: розмір дебіторської заборгованості, що підлягає рефінансуванню, обсяги і терміни отримання грошових коштів та розмір можливо отриманого чистого грошового потоку. Тож, доцільність застосування рефінансування дебіторської заборгованості проявляється, як можливість швидкого отримання грошових коштів, так і економічною доцільністю.

Отже, на нашу думку, управління дебіторською заборгованістю є специфічним та містким комплексом, що вимагає ретельної розробки дій щодо даного питання. Тому, виникає необхідність у створенні спеціальних підрозділів на підприємстві (чи хоча б однієї посади) відповідно від розміру підприємства та його оборотів, що повинні бути сконцентровані на питаннях розробки планів, методичного забезпечення, реалізації заходів та контролю за виникненням обсягів дебіторської заборгованості.

Як зауважують науковці, ефективність управлінських рішень базується на вчасній обробці аналітичної облікової інформації. При цьому основою рішень, що приймаються під час поточного управління є оцінка ефективності різних методів її оптимізації, а також оцінка справедливої вартості дебіторської заборгованості [11, с. 100]. Тобто, політика управління дебіторською заборгованістю має бути побудована на основі аналізу результатів попередніх років, у разі відсутності такого досвіду, то на основі прогнозного плану, що дасть можливість зменшити її обсяги чи передбачити вплив чинників, що впливають на її обсяги.

Результати аналізу сучасних зарубіжних моделей управління дебіторською заборгованістю вказують на те, що застосування всіх методів не є можливим на підприємствах України через відсутність інформації щодо формування бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості з урахуванням її класифікації за ознаками і різними методами оцінки. Все це має сприяти зменшенню розміру дебіторської заборгованості та оптимізувати її структуру на вітчизняних підприємствах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Нині однією з основних проблем сучасних підприємств є постійне накопичення дебіторської заборгованості, що в свою чергу призводить до зростання кредиторської заборгованості. Аналіз даних показників показав зростання сум, як дебіторської, так і кредиторської заборгованостей.

Таке явище викликано тим, що в сучасних умовах ринкової конкуренції суб'єкти підприємницької діяльності змушені реалізовувати продукцію з відтермінуванням платежів, здійснюючи не беззбиткове вилучення з обороту частини власного оборотного капіталу. При цьому одна частина дебіторської заборгованості є закономірною, оскільки так передбачає порядок розрахунків, інша частина – прострочена та безнадійна дебіторська заборгованість, що виникає в результаті порушення платіжної дисципліни.

Було встановлено, що дебіторська заборгованість виступає як специфічна форма кредитування без відсотків, визначеного терміну дії та нарахування штрафів. Рекомендовано для її забезпечення застосовувати відсоткові ставки та встановлювати термін оплати, а у разі невиконання умов контрагентом нараховувати пеню. А також, на нашу думку, незалежно від вибору методу управління дебіторською заборгованістю, важливо враховувати чинники впливу (як зовнішні, так і внутрішні).

Отже, управління дебіторською заборгованістю буде ефективним лише тоді, коли підприємство буде враховувати особливості даного активу, її класифікаційні ознаки, визначати більш значущі чинники, які можуть вплинути на її розмір в майбутньому.

References

Література

1. Derzhkomstat Ukrainy (2016). Diialnist subiektiv hospodariuvannia za 2015 rik: Statystychnyi zbirnyk [Activities of Business Entities for 2015: Statistical Collection]. Kyiv. 483 p. [in Ukrainian].
2. Derzhkomstat Ukrainy (2011). Diialnist subiektiv hospodariuvannia za 2010 rik: Statystychnyi zbirnyk [Activities of Business Entities for 2010: Statistical Collection]. Kyiv. 453 p. [in Ukrainian].
3. Derzhkomstat Ukrainy (2009). Diialnist pidpriemstv – subiektiv pidpriemnytskoi diialnosti za 2008 rik: Statystychnyi zbirnyk [Activity of enterprises – subjects of entrepreneurial activity for 2008: Statistical collection]. Kyiv. 326 p. [in Ukrainian].
4. Marusiak, N.L. (2010). Debitorska ta kredytorska zaborhovanosti yak osnovni finansovi rehulatory kruhoobihu oborotnoho kapitalu pidpriemstva [Accounts receivable and payables as the main financial regulators of the turnover of working capital of the enterprise]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu, No 2, Vol. 2, Pp. 139–142 [in Ukrainian].
5. Bilyk, M.D. (2003). Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstv [Debt management of enterprises]. Finansy Ukrainy, No 12, Pp. 24–36 [in Ukrainian].
6. Ruzhytskyi, A.V., Tomchyshen, O.O. (2011). Vykorystannia suchasnykh form refinansuvannia debitorskoi zaborhovanosti dlia pidvyshchennia rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Use of modern forms of refinancing receivables to increase the level of economic security of the enterprise]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika», Vol. 720, Pp. 411–415 [in Ukrainian].
7. Surnina, K.S. (2002). Udoskonalennia obliku debitorskoi i kredytorskoi zaborhovanosti promyslovykh pidpriemstv: Avtoref. dys.: 08.06.04 [Improvement of accounts receivable and accounts payable of industrial enterprises: Abstract of the dissertation: 08.06.04]. Luhansk, East-Ukrainian National University. 20 p. [in Ukrainian].
8. Kolpakova, G.M. (2012). Finansy, denezhnoe obrashchenie i kredit: Uchebnoe posobie dlia bakalavrov [Finance, monetary circulation and credit: A manual for bachelors]. 4th ed., rev. and enl. Moscow: Iurait. 538 p. [in Russian].
9. Blank, I.A. (2000). Finansovyi menedzhment: Uchebn. kurs [Finance, monetary circulation and credit: A manual for bachelors]. Kyiv: Nika-tcentr
1. Діяльність суб'єктів господарювання за 2015 рік: Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2016. – 483 с.
2. Діяльність суб'єктів господарювання за 2010 рік: Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2011. – 453 с.
3. Діяльність підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності за 2008 рік: Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2009. – 326 с.
4. Марусяк Н. Л. Дебіторська та кредиторська заборгованості як основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства / Н. Л. Марусяк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2, Т. 2. – С. 139–142.
5. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 24–36.
6. Ружицький А. В. Використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості для підвищення рівня економічної безпеки підприємства / А. В. Ружицький, О. О. Томчишен // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2011. – № 720. – С. 411–415.
7. Сурніна К. С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: Автореф. дис.: 08.06.04 / К. С. Сурніна; Східноукр. нац. ун-т. – Луганськ, 2002. – 20 с.
8. Колпакова Г. М. Финансы, денежное обращение и кредит: Учебное пособие для бакалавров / Г. М. Колпакова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрайт, 2012. – 538 с.
9. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учебн. курс / И. А. Бланк. – К.: Ника-центр Эльга, 2000. – 656 с.

Elga. 656 p. [in Russian].

10. Marakhovska, T.M., Liubenko, O.S. (2010). Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstv [Debt management of enterprises]. Ekonomichni nauky, No 9, Pp. 34–38 [in Ukrainian].

11. Shara, Ye.Yu., Titarenko, O.V. (2011). Optymizatsiia debitorskoi zaborhovanosti na pidpriemstvakh Ukrainy: oblikovyi aspekt [Optimization of receivables at Ukrainian enterprises: accounting aspect]. Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo), No 2, Vol. 53, Pp. 95–100 [in Ukrainian].

10. Мараховська Т. М. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / Т. М. Мараховська, О. С. Любенко // Економічні науки. – 2010. – № 9. – С. 34–38.

11. Шара Є. Ю. Оптимізація дебіторської заборгованості на підприємствах України: обліковий аспект / Є. Ю. Шара, О. В. Тітаренко // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2011. – № 2 (53). – С. 95–100.